

העזרה מהסוגיא

קידושין לד. – מו:

פרשת האזינו ה'תשפ"ד

דף לד - לה

◆ חיוב אשה:

- במצות עשה שה'זמן גרמא' - אשה פטורה, חוץ ממצה שמחה והקהל שאשה חייבת^א.
- במצות עשה ש'אין הזמן גרמא' - אשה חייבת, חוץ מתלמוד תורה ופדיון הבן. ובפריה ורביה: לת"ק פטורה, לרבי יוחנן בן ברוקה חייבת^ב.
- המקור שבמצות עשה שה'זמן גרמא' אשה פטורה:
 - למ"ד שתפילין היא מצות עשה שה'זמן גרמא':
 - למ"ד 'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים' - במה מצינו מתפילין?

⌘ הערות ⌘

א הגמ' מביאה כמה מצוות שנחשבות 'זמן גרמא': א. סוכה. ב. לולב. ג. שופר. ד. ציצית (לפי רבי שמעון שסובר שלילה לאו זמן ציצית). ה. תפילין (או משום שלילה לאו זמן תפילין או משום ששבת ויו"ט לאו זמן תפילין). ו. ראייה.

רש"י מבאר שהמקור שאשה חייבת במצות מצה דכתיב 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות' ודורשים שכל מי שמוזהר באיסור אכילת חמץ מצווה לאכול מצה, והמקור שאשה חייבת במצות שמחה דכתיב 'ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך' (אמנם אביי סובר שהמצוה אינה מוטלת על האשה אלא על הבעל לשמח את האשה), והמקור שאשה חייבת במצות הקהל דכתיב 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף'.

תוס' בתירוח הראשון מבארים שבמצות עשה שה'זמן גרמא' שיש בה עשה ולא תעשה ויש עשה אחר שדוחה מצוה זו ואמרים 'עשה דוחה לא תעשה' ולא נחשב 'עשה דוחה לא תעשה ועשה' כיון שהאשה פטורה מהעשה, אמנם תוס' בתירוח השני סוברים שלא אמרים 'עשה דוחה לא תעשה' כיון שמצוה שיש בה לאו ועשה הלאו אלים ואינו נדחה מפני עשה אחר.

ב הגמ' מביאה כמה מצוות שנחשבות ש'אין הזמן גרמא': א. מזוזה. ב. מעקה. ג. אבידה. ד. שילוח הקן. ה. כיבוד אב ואם (הגמ' מוסיפה שהסיבה שאשה חייבת במצות מזוזה ולא מקישים את מזוזה לתלמוד תורה שאשה פטורה משום שכתוב במזוזה 'למען ירבו ימיכם' ולכן מסתבר שאשה חייבת משום ש'גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי').

המקור שאשה פטורה ממצות תלמוד תורה הובא לעיל [דף כט], והמקור שאשה פטורה ממצות פריה ורביה דכתיב 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה' ודורשים שאשה שאין דרכה לכבוש פטורה ממצות פריה ורביה, אמנם רבי יוחנן בן ברוקה סובר שאשה חייבת בפריה ורביה דכתיב 'פרו ורבו' לשון רבים.

ג הגמ' מבארת שהמקור שאשה פטורה ממצות תפילין משום שהוקשה מצות תפילין למצות תלמוד תורה כמו שאשה פטורה ממצות תלמוד תורה כך פטורה ממצות תפילין, והגמ' מוסיפה שהסיבה שמקישים תפילין לתלמוד תורה שאשה פטורה ולא מקישים למזוזה שאשה חייבת משום שתפילין הוקשו לתלמוד

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

• למ"ד 'שני כתובים הבאים כאחד מלמדים' - היקש מתפילין לכלל המצוות דכתיב 'והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפ'ך'.

○ למ"ד שתפילין היא מצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' - לרש"י במה מצינו מראיה שאשה פטורה, לתוס' כיון שיש 'שני כתובים הבאים כאחד' או 'שלשה כתובים הבאים כאחד' שאשה חייבת במצוות עשה שה'זמן גרמא' מוכח שבשאר המצוות עשה שה'זמן גרמא' אשה פטורה¹.

• המקור שבמצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' אשה חייבת:

○ צד ראשון (לפי הצד שהמקור שבמצוות עשה שה'זמן גרמא' אשה פטורה הוא מהיקש לתפילין) - לרש"י לא צריך לימוד לכך כיון שאפשר להוכיח מכך שהתורה פטרה אשה ממצוות עשה שה'זמן גרמא', שבמצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' אשה חייבת. ולתוס' לא צריך לימוד לכך כיון שאפשר להוכיח מכך שהתורה כתבה את הפטור של אשה במצוה עשה שה'זמן גרמא' ולא כתבה את הפטור במצוות עשה ש'אין הזמן גרמא'.

○ צד שני (לפי הצד שהמקור שבמצוות עשה שה'זמן גרמא' אשה פטורה אינו מההיקש לתפילין) - לרש"י לומדים במה מצינו מכיבוד אב ואם שאשה חייבת, לתוס' כיון שיש 'שני כתובים הבאים כאחד' או 'שלשה כתובים הבאים כאחד' שאשה פטורה במצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' מוכח שבשאר המצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' אשה חייבת².

• במצוות לא תעשה - אשה מצווה חוץ מאיסור הקפת הראש והשחתת הזקן וטומאת מת בכהנים³.

הערות

תורה בין בפרשה ראשונה של קריאת שמע ובין בפרשה שניה ואילו תפילין הוקשו למזוזה רק בפרשה ראשונה ולא בפרשה שניה.

הגמ' מביאה שהמקור שאשה פטורה מסוכה דכתיב 'האזרח' ודורשים למעט אשה, והגמ' מבארת שהסיבה שצריך פסוק לכך ולא לומדים זאת מהדין הכללי שאשה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, משום שהיה הו"א שאשה חייבת דכתיב 'בסוכות תשב' ודורשים 'תשב' כעין תדור' מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו, או משום שהיה הו"א שאשה חייבת משום שאפשר ללמוד 'חמשה עשר חמשה עשר' ממצוה שאשה חייבת.

הגמ' מביאה שהמקור אשה פטורה מראיה דכתיב 'זכורך' ודורשים למעט אשה, והגמ' מבארת שהסיבה שצריך פסוק לכך ולא לומדים זאת מהדין הכללי שאשה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, משום שהיה הו"א שאשה חייבת משום שנלמד 'ראיה ראה' ממצוות הקהל שאשה חייבת.

הגמ' מבארת שהסיבה שלא לומדים ממצוה והקהל שהם מצוות שה'זמן גרמא' ואשה חייבת, שאשה חייבת בכל המצוות עשה שה'זמן גרמא', משום שמצוה והקהל הם 'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים'.

ד הגמ' מבארת שהסיבה שלא לומדים ממצוה והקהל שהם מצוות שה'זמן גרמא' ואשה חייבת, שאשה חייבת בכל המצוות עשה שה'זמן גרמא': לרבי מאיר משום ש'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים', ולרבי יהודה שסובר ש'שני כתובים הבאים כאחד מלמדים' צריך לומר שסובר שגדר החיוב של אשה ב'שמחה' הוא שהחיוב מוטל עליה ולא שהחיוב מוטל על בעלה לשמחה (ודלא כאביי שהובא לעיל הערה א) ולפ"ז אי אפשר ללמוד ממצוה שמחה והקהל משום ש'שלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדים' (תוס' מוסיפים שאביי ית'ץ שלא לומדים ממצוה והקהל משום שיש פסוק נוסף שאשה חייבת במצוות קידוש של שבת ו'שלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדים').

ה תוס' מבארים שהסיבה שלא לומדים מתלמוד תורה ופדיון הבן שהם מצוות עשה ש'אין הזמן גרמא' ואשה פטורה, שאשה פטורה בכל המצוות עשה ש'אין הזמן גרמא': לרבי מאיר משום ש'שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים' ולרבי יהודה שסובר ש'שני כתובים הבאים כאחד מלמדים' צריך לומר שסובר כדעת ת"ק שאשה פטורה בפריה ורביה ומימלא 'שלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדים'.

ו הגמ' מבארת שהמקור שאשה חייבת במצוות לא תעשה דכתיב 'איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם' ודורשים שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה.

הגמ' מבארת שהמקור שאשה לא מצווה באיסור של טומאת מת בכהנים דכתיב 'אמור אל הכהנים בני אהרן' ולא בנות אהרן.

הגמ' מבארת שהמקור שאשה לא מצווה באיסור של השחתת הזקן דכתיב 'לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך' ודורשים גזירה שווה 'פאת פאת' מהפסוק 'ופאת זקנם לא יגלחו' שנאמר בכהנים, כמו שהאיסור שנאמר בכהנים נשים לא מצוות בו כך האיסור שנאמר בישראל נשים לא מצוות בו, והמקור שהאיסור 'ופאת זקנם לא יגלחו' שנאמר בכהנים נשים לא מצוות בו דכתיב 'בני אהרן' ודורשים ולא בנות אהרן (הגמ' מוסיפה שהיה אפשר לומר שהפסוק 'בני אהרן' ולא בנות אהרן נאמר רק על איסור טומאה ולא על איסור השחתת הזקן משום ש'הפסיק הענין' אמנם כיון שהמילה 'פאת' שנאמרה בישראל מיותרת שהרי תחילת הפסוק דיבר על 'פאת' מוכח שדורשים גזירה שווה מכהנים לישראל ומוכח ש'לא הפסיק הענין').

הגמ' מבארת שהמקור שאשה לא מצווה באיסור הקפת הראש דכתיב 'לא תקיפו את פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך' ודורשים היקש כמו שאשה לא מצווה באיסור השחתת הזקן כך אשה לא מצווה באיסור הקפת הראש.

דף לו

◆ **האם נשים מצוות באיסור קרחה על מת - לת"ק נשים חייבות לאיסי בן יהודה נשים פטורות?**

◆ **דיני קרבנות בנשים:**

- סמיכה בנשים - בכל הקרבנות אשה לא סומכת^ז.
 - תנופה בנשים - בכל הקרבנות אשה לא מניפה חוץ ממנחת סוטה ונזירה שאשה מניפה^ח.
 - עבודות הקרבן בנשים - שחיטה כשרה בנשים ושאר העבודות פסולות בנשים^י.
 - עבודות המנחה בנשים - כל העבודות פסולות בנשים^{יא}.
- ◆ **צורת התנופה - הכהן מחזיק את הכלי מלמטה ולפי התירוץ הראשון הבעלים מניח את ידו מתחת ליד הכהן ולפי התירוץ השני הבעלים מחזיק את הכלי מלמעלה.**

דף לז

◆ **חיוב מצוות בחוץ לארץ:**

- מצוות ש'אינם תלויות בארץ' (כגון תפילין) - חייבים בחוץ לארץ.
- מצוות ה'תלויות בארץ':
 - איסור חדש:
 - לת"ק במשנה - נוהג רק בארץ.
 - לרבי עקיבא ורבי אליעזר - נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ^{יב}.

⌘ הערות ⌘

ז הגמ' בתירוץ הראשון מבארת שהמקור של איסי בן יהודה שנשים לא מצוות באיסור קרחה על מת דכתיב 'בנים אתם לה' אלוקים לא תתגודו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך' ואיסי בן יהודה דורש את המקרא לסירוגין ד'בנים אתם לה' אלוקים' ממעט נשים באיסור בל יקרחו שכתוב בסוף הפסוק ו'כי עם קדוש' מרבה נשים באיסור לא תתגודו שכתוב בתחילת הפסוק, והסיבה שדורשים את הפסוק כך משום שמסתבר לרבות נשים באיסור גזירה שישייך בין במקום שער ובין שלא במקום שער ולמעט נשים באיסור קרחה על מת ששייך רק במקום שער.

ה הגמ' בתירוץ השני מבארת שהמקור של איסי בן יהודה שנשים לא מצוות באיסור קרחה על מת דכתיב ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת' ולומדים גזירה שווה קרחה קרחה מהפסוק 'לא יקרחו קרחה בראשם' כמו שהאיסור שנאמר בכהנים נשים לא מצוות בו כך האיסור שנאמר בישראל נשים לא מצוות בו והמקור שהאיסור 'לא יקרחו קרחה בראשם' שנאמר בכהנים נשים לא מצוות בו דכתיב 'בני אהרן' ודורשים ולא בנות אהרן (הגמ' מוסיפה שהיה אפשר לומר שהפסוק 'בני אהרן' ולא בנות אהרן לא נאמר על האיסור של קרחה על מת משום ש'הפסיק הענין' אמנם כיון דכתיב 'קרחה' והאות 'ה' מיותרת שהיה אפשר לכתוב 'קרה' מוכח שדורשים גזירה שווה מכהנים לישראל ומוכח ש'לא הפסיק הענין', תוס' מוסיפים שהסיבה שצריך לימוד מיוחד ש'לא הפסיק הענין' לגבי איסור קרחה על מת משום שבאיסור קרחה על מת כתוב 'כי עם קדוש' שאפשר לדרוש ממנו ריבוי שנשים מצוות באיסור זה).

ה הגמ' בתירוץ השלישי מבארת שהמקור של איסי בן יהודה שנשים לא מצוות באיסור קרחה על מת הוא מגזירה שווה 'בין עיניכם' מתפילין כמו שבתפילין נשים פטורות כך נשים לא מצוות באיסור קרחה על מת.

ח הגמ' מבארת שהמקור שאשה לא סומכת דכתיב 'דבר אל בני ישראל' ואח"כ כתוב 'וסמך' ודורשים בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות.

ט הגמ' מבארת שהמקור שבכל הקרבנות אשה לא מניפה דכתיב 'דבר אל בני ישראל' ואח"כ כתוב 'והניף' ודורשים בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות. והמקור שבמנחת סוטה האשה מניפה דכתיב 'ולקח הכהן מיד האשה' ודורשים גזירה שווה 'יד יד' משלמים שהבעלים צריכים להניף, והמקור שבמנחת נזיר האשה מניפה הוא מגזירה שווה 'כף כף' מסוטה.

י הגמ' מבארת שהמקור שאשה פסולה במליקה דכתיב 'ומלק והקטיר' ודורשים היקש בין מליקה להקטרה, והמקור שאשה פסולה בקבלת הדם והולכת הדם דכתיב 'והקריבו בני אהרן' ודורשים שהפסוק נאמר על קבלת הדם והולכת הדם וכן דורשים בני אהרן ולא בנות אהרן, והמקור שאשה פסולה בהזאת של קרבן דכתיב 'וזרקו בני אהרן' והמקור שאשה פסולה בהזאה של עוף הוא מק"ו מהזאה של קרבן שהרי בקרבן שחיטה כשרה בזר ובעוף מליקה פסולה בזר.

יא הגמ' מבארת שהמקור שאשה פסולה בקמיצה דכתיב 'והביאה אל בני אהרן וקמץ' ודורשים בני אהרן ולא בנות אהרן, והמקור שאשה פסולה בהגשה דכתיב 'וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן' ודורשים בני אהרן ולא בנות אהרן, והמקור שאשה פסולה בהקטרה 'והקטירו אותו בני אהרן' ודורשים בני אהרן ולא בנות אהרן.

יב הגמ' מבארת שרבי עקיבא ורבי אליעזר דורשים 'בכל משבתיכם' בכל מקום שאתם יושבים ולכן איסור חדש נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ.

○ שאר המצוות (כגון חלה תרומה מעשר לקט שכחה ופאה):

- מדאורייתא - לא חייבים בחוץ לארץ².
- מדרבנן:
- חלה - חייבים בחוץ לארץ.
- תרומה ומעשר - במקומות הסמוכים לארץ ישראל חייבים ובמקומות שאינם סמוכים אינם חייבים³.

◇ זמן חיוב המצות:

- מצוה שכתוב בה 'בבואכם' (כגון חלה) - התחייבו מיד כשנכנסו לארץ.
- מצוה שכתוב בה 'ביאה' וגם 'וירשתה וישבתה בה' (כגון ביכורים ומלך) - התחייבו לאחר שכבשו וחלקו את הארץ.
- מצוה שכתוב בה 'ביאה' וגם 'מושבתים':
- איסור חדש:
- לת"ק (במשנה) ולרבי ישמעאל - התחייבו לאחר שכבשו וחלקו את הארץ⁴.
- לרבי עקיבא ורבי אליעזר - התחייבו כשנכנסו לארץ.
- חיוב נסכים:
- קרבן ציבור בבמת ציבור - התחייבו במדבר.
- קרבן יחיד בבמת ציבור - לרבי ישמעאל התחייבו לאחר שכבשו וחלקו את הארץ ולרבי עקיבא התחייבו במדבר⁵.
- קרבן יחיד בבמת יחיד - לרבי ישמעאל לא חייבים נסכים לרבי עקיבא התחייבו לאחר שנכנסו לארץ⁶.

דף לח - לט

◇ הזמן שירד לבני ישראל מן במדבר - מהשנה הראשונה בט"ז אייר עד שנת הארבעים בז' אדר⁷.

◇ חיוב ערלה וכלאים בחוץ לארץ:

- הרכבת האילן - נוהג בחוץ לארץ מדאורייתא דכתיב 'בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים' הוקש הרכבת אילן

⊕ הערות ⊖

יג הגמ' מבארת שהמקור שמצוות התלויות בארץ נוהגות לא חייבים בהם בחוץ לארץ הוא מעבודה זרה שכתוב בה 'אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ' ודורשים ולא בחוץ לארץ ומאידך כתוב 'כל הימים אשר אתם חיים על האדמה' ודורשים בין בארץ ובין בחוץ לארץ ולכן דורשים שמצווה שדומה לעבודה זרה שהיא חובת הגוף נוהגת גם בחוץ לארץ ומצווה שאינה חובת הגוף לא נוהגת בחוץ לארץ.

יד תוס' מבארים שהסיבה שרבנן חייבו בחלה בכל מקום ובתרומה ומעשר רק במקומות הסמוכים לארץ ישראל משום שחלה נראית כמו חובת הגוף שהחייבו חל על ידי הגלגול אבל תרומה ומעשר נראה כמו חובת קרקע.

תוס' מוסיפים שבזמן שהקרקעות משועבדות למלך לתת מהם מס בארץ ישראל חייבים במעשר משום ש'אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע' אבל בחוץ לארץ פטורים ממעשר.

טו נחלקו התנאים בדעת רבי ישמעאל מהו המקור שאיסור חדש נוהג רק לאחר שכבשו וחלקו את הארץ לפי התנא הראשון דכתיב 'כי תבאו אל הארץ' וכתוב 'בכל מושבתים' ודורשים לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, ולפי התנא השני דורשים דין זה מהפסוק 'כי תבאו אל הארץ' לחד משום שכמו ש'ביאה' שנאמרה במלך הכוונה לאחר שנכנסו לארץ וכבשו וחלקו את הארץ כך 'ביאה' שנאמרה בנסכים הכוונה לאחר שכבשו וחלקו את הארץ.

טז נחלקו התנאים בדעת רבי ישמעאל מהו המקור שחיוב נסכים בקרבן יחיד בבמת ציבור נאמר רק לאחר שכבשו וחלקו את הארץ לפי התנא הראשון דכתיב 'כי תבאו אל ארץ מושבתים' ודורשים לאחר שכבשו וחלקו את הארץ, ולפי התנא השני דורשים דין זה מהפסוק 'כי תבאו' לחד משום שכמו ש'ביאה' שנאמרה במלך הכוונה לאחר שנכנסו לארץ וכבשו וחלקו את הארץ כך 'ביאה' שנאמרה בנסכים הכוונה לאחר שכבשו וחלקו את הארץ.

יז רש"י מבאר שהמקור של רבי ישמעאל שאין חיוב נסכים בקרבן יחיד בבמת יחיד דכתיב 'אשר אני נתן לכם' ודורשים 'במה הנוהגת לכולכם' כלומר במת ציבור. ובדברי הגמ' מבואר שלפי רבי עקיבא קרבן יחיד בבמת יחיד חייב בנסכים בין בארץ ובין בחוץ לארץ דכתיב 'כי תבאו אל ארץ מושבתים' ודורשים 'בכל מקום שאתם יושבים'.

יח הגמ' מבארת שבני ישראל אכלו מהזמן שיצאו ממצרים עד ט"ז אייר בשנה הראשונה את העוגות שהוציאו ממצרים והיה בעוגות האלו טעם מן, וכן הגמ' מבארת שלמרות שהמן פסק לרדת בז' אדר מ"מ בני ישראל הסתפקו מהמן שבכליהם עד ט"ז ניסן.

לאיסור הרבעה בבהמה שנוהג גם בחו"ל.

• ערלה וכלאי הכרם:

○ ודאי ערלה וכלאי הכרם:

- לרבי שמעון בן יוחאי - ערלה וכלאי הכרם נוהגים בחוץ לארץ מדאורייתא משום שאפשר ללמוד בק"ו מחדש שנוהג בחוץ לארץ^ט.
- לת"ק (במשנה בערלה) ורבי אלעזר ברבי שמעון - ערלה נוהגת בחוץ לארץ מחמת 'הלכה' (לרבי יוחנן הלכה למשה מסיני לשמואל 'הלכתא מדינא') וכלאים נוהגים בחוץ לארץ 'מדברי סופרים'^י.
- לרבי אליעזר - ערלה וכלאים לא נוהגים בחוץ לארץ^{יא}.
- ספק ערלה וכלאי הכרם - מותר ואפילו למ"ד שערלה בחו"ל הלכה למשה מסיני משום שכך נאמרה הלכה 'ודאן אסור ספיקן מותר'^{יב}.

• כלאי זרעים - לא נוהג בחוץ לארץ^{יג}.

◆ **שמיטת כספים ושילוח עבדים** - בזמן ש'כל ישיבה עליה' נוהגים בארץ ובחוץ לארץ ובזמן ש'אין כל ישיבה עליה' (כגון בזמן שעם ישראל היו במדבר או לאחר שגלו מארץ ישראל) לא נוהגים בארץ ובחוץ לארץ^{יד}.

﴿ הערות ﴾

ט הגמ' מבארת שרבי שמעון בן יוחאי סובר שחדש אסור מן התורה בחוץ לארץ, ולומד בק"ו שערלה וכלאים שחמורים יותר מחדש אסורים בחוץ לארץ וכדלהלן.

הגמ' מבארת שרבי שמעון בן יוחאי סובר שכלאים חמורים מחדש משום שחדש 'אין איסורו איסור עולם' (כלומר שדבר שאסור באיסור חדש לאחר ט"ז ניסן מותר באכילה) ואילו כלאים 'איסורן איסור עולם' (כלומר שדבר שאסור באיסור כלאים נשאר באיסורו לעולם), וכן כלאים חמורים מחדש משום שחדש אינו אסור בהנאה ואילו כלאים אסורים בהנאה, וכן כלאים חמורים מחדש משום שחדש 'יש היתר לאיסורו' (כלומר שדבר שאסור באיסור חדש יכול להיות מותר ביום ט"ז בניסן באופן שהקריבו את קרבן העומר) ואילו כלאים 'אין היתר לאיסורן'.

הגמ' מבארת שרבי שמעון בן יוחאי סובר שערלה חמורה בשני דברים, ורש"י מבאר שערלה חמורה מחדש שחדש אינו אסור בהנאה וערלה אסורה בהנאה, וכן ערלה חמורה מחדש משום שחדש 'יש היתר לאיסורו' (כלומר שדבר שאסור באיסור חדש יכול להיות מותר ביום ט"ז בניסן באופן שהקריבו את קרבן העומר) ואילו ערלה 'אין היתר לאיסורן', אמנם ערלה וחדש שווים ש'אין איסורן איסור עולם' (שהרי בחדש דבר שאסור באיסור חדש לאחר ט"ז ניסן מותר באכילה, וכן בערלה האיסור הוא בדברים שגדלו בשלש שנים ולא בשנים שלאחר מכן).

תוס' חולקים על רש"י שערלה 'איסורו איסור עולם' ולכן תוס' מבארים שכוונת רבי שמעון בן יוחאי שערלה חמורה מחדש בשני דברים הכולנה שחדש אינו אסור בהנאה וערלה אסורה בהנאה, וכן שחדש 'אין איסורו איסור עולם' ואילו כלאים 'איסורן איסור עולם' אמנם ערלה וחדש שווים ש'אין איסורו איסור עולם' (ונחלקו תירוץ התוס' בביאור הסיבה שערלה 'אין איסורו איסור עולם' או שהכוונה לאיסור נטע רבעי שהוא פוקע על ידי פדיון, או שהכוונה שמותר לאדם לזרוע דבר שיהיה אסור בערלה, שהכוונה שבית דין יכולים לקדש את החודש ביום ל' ולקצור את הימים של הערלה, או שהכוונה ביחס לעץ שדבר שגדל בו לאחר ט"ז ניסן לא נאסר באיסור חדש).

כ בדברי הבריייתא מבואר שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר שחדש אינו נוהג בחוץ לארץ ולכן אי אפשר ללמוד שערלה וכלאים ינהגו בחוץ לארץ, אמנם בדברי המשנה מבואר שת"ק סובר שחדש נוהג בחוץ לארץ ומ"מ ערלה וכלאים לא נוהגים בחוץ לארץ מדאורייתא משום שת"ק סובר שא"א ללמוד ק"ו מחדש לכלאים שכלאים ינהגו בחוץ לארץ משום שבכלאים כתוב 'שדך' למעט חוץ לארץ וכן אי אפשר ללמוד ק"ו מחדש לערלה שערלה תנהג בחוץ לארץ משום משום שאפשר להוכיח מכלאים.

כא בדברי הגמ' מבואר שלמרות שרבי אליעזר סובר שחדש נוהג בחוץ לארץ מדאורייתא מ"מ ערלה וכלאים לא נוהגים בחוץ לארץ משום שרבי אליעזר סובר שא"א ללמוד ק"ו מחדש לכלאים שכלאים ינהגו בחוץ לארץ משום שבכלאים כתוב 'שדך' למעט חוץ לארץ וכן אי אפשר ללמוד ק"ו מחדש לערלה שערלה תנהג בחוץ לארץ משום משום שאפשר להוכיח מכלאים.

כב במשנה בכלאים כתוב 'ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר ובחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא ילקוט ביד' ואילו במשנה בערלה כתוב 'ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר ובחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט' והגמ' מבארת שלפי רבי יוחנן שסובר שערלה בחו"ל הוא הלכה למשה מסיני וכלאים מדברי סופרים ספק ערלה חמור מספק כלאים ולכן בספק ערלה 'יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד' ובספק כלאים 'יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט' אבל לפי שמואל שערלה בחו"ל הלכתא מדינא א"כ ערלה וכלאים שווים ולכן צריך לומר שבין בערלה ובין בכלאים 'יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד'.

כג הגמ' מבארת שאפילו לפי ת"ק ורבי אלעזר ברבי שמעון שסוברים שרבנן גזרו בכלאי הכרם בחוץ לארץ מ"מ רבנן לא גזרו בכלאי זרעים כיון שכלאי הכרם אסורים בהנאה אבל כלאי זרעים אינם אסורים בהנאה. תוס' מוסיפים שטוב להזהר לא לזרוע זרעים בשלשה טפחים ליד האילן משום שנראה שמרכיב זרעים באילן.

כד תוס' מביאים מרש"י בגיטין [לו א] שהמקור שבזמן שאין כל ישיבה עליה לא נוהג שמיטת כספים דכתיב 'זה דבר השמיטה שמוט' ודורשים היקש בין

◆ דיני כלאים:

- כלאי זרעים - נאמר באופן שזרע חטה ושעורה.
- כלאי הכרם - לרבי יאשיה נאמר רק באופן שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ויש תנאים שסוברים שנאמר גם באופן שזרע חטה ושעורה בכרם^ה.

◆ שכר מצוות:

- מי נחשב לצדיק:
 - באופן שיש לאדם רוב מצוות - נחשב לצדיק.
 - באופן שיש לאדם מחצה מצוות ומחצה עבירות:
 - באופן שיש לאדם בתוך המצוות מצווה של כיבוד אב ואם או גמילות חסדים או הכנסת אורחים או הבאת שלום בין אדם לחבירו או תלמוד תורה - נחשב לצדיק.
 - הגמ' מבארת שהמקור שבאופן שיש לאדם אחת מהמצוות הללו בתוך זכויותיו נחשב לצדיק הוא שבכיבוד אב ואם כתוב 'למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך' ובגמילות חסדים כתוב 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד' ובהבאת שלום כתוב 'בקש שלום ורדפהו' ולומדים גזירה שווה 'רדיפה רדיפה' מגמילות חסדים ובתלמוד תורה כתוב 'כי הוא חייך ואורך ימיך'^י.
 - באופן שאין לאדם בתוך המצוות מצוה אחת מהמצוות הללו - נחשב לבינוני^י.
 - באופן שיש לאדם רוב עבירות - נחשב לרשע.
 - האם הצדיק מקבל שכר על המצוות בעולם הזה:
 - לפי התנא של המשנה והתנא של הברייתא:
 - לאביי - לרש"י לא לתוס' כן^י.
 - לרבא - למשנה כן לברייתא לא.
 - לפי רבי יאשיה - לא.

☞ הערות ☜

שמיטה קרקע בשביעית ליובל שבזמן שלא נוהג כיון ש'אין כל ישיבה עליה' לא נוהג שמיטת קרקע וכן דורשים היקש בין שמיטת קרקע בשביעית לשמיטת כספים בשביעית שזמן שלא נוהג שמיטת קרקע לא נוהג שמיטת כספים, אמנם תוס' סוברים שדורשים מפסוק זה היקש אחד בין יובל לשמיטת קרקע בשביעית ושמיטת כספים בשביעית.

המקור ששילוח עבדים אינו נוהג בזמן שאינו נוהג בארץ דכתיב 'וקראתם דרוור בארץ' ולא בחו"ל וכתב 'יובל היא' בכל מקום ולכן דורשים שבזמן שנוהג בארץ נוהג בחו"ל ובזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחו"ל.

כה רש"י מבאר שהמקור של רבי יאשיה שהאיסור כלאים הכרם נאמר רק באופן שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דכתיב 'לא תזרע כרמך' ודורשים שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים, תוס' מבארים שהסיבה שבכלאי הכרם צריך ג' מינים ובכלאי זרעים מספיק ב' מינים משום שבכלאי הכרם כתוב 'לא תזרע כרמך כלאים' משמע כלאים חוץ מהכרם ובכלאי זרעים כתוב 'שדך לא תזרע כלאים' משמע שזרע שני מינים בשדה.

כו הגמ' מוסיפה שבאופן שיש לאדם מצווה של שילוח הקן בתוך מצותיו לא נחשב לצדיק ולמרות שבשילוח הקן כתוב 'למען ייטב לך והארכת ימים' מ"מ לומדים מהפסוק 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו' שרק באופן שהאדם עשה מצווה שהוא טוב לבריות נחשב לצדיק אבל באופן שעשה מצות שילוח הקן שאינו טוב לבריות לא נחשב לצדיק.

כז הגמ' [מ א] מביאה את המשנה 'אין מקיפין בחלול השם' ולפי מר זוטרא הכוונה שהקב"ה לא דוחה את העונש אלא מעניש מיד ולפי מר בריה דרב הונא הכוונה שבאופן שיש לאדם מחצה מצוות ומחצה עבירות ואחד מהעבירות הוא חילול השם נחשב לרשע.

כח תוס' מבארים שלמרות שהתנא של המשנה והתנא של הברייתא סוברים שיש שכר מצוות בעולם הזה ולכן הצדיק ברוב הימים יהיה לו טוב מ"מ קצת מהימים יהיה לצדיק רע בשביל לנקות אותו מהעבירות.

◆ האם מחשבה נחשבת כמעשה:

- מחשבה טובה - נחשבת כמעשה דכתיב 'ולחושבי שמו' ודורשים שאפילו אדם שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.
- מחשבה רעה:
 - בעבודה זרה - נחשבת למעשה דכתיב 'למען תפוש את בית ישראל בלבם'.
 - בשאר העבירות:
 - לפי התירוץ הראשון של הגמ':
 - באופן שהעבירה לא עושה פירות - לא נחשבת למעשה דכתיב 'און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'.'
 - באופן שהעבירה עושה פירות (כלומר שעשה את המחשבה) - נחשבת למעשה דכתיב 'הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם'.
 - לפי התירוץ השני של הגמ':
 - באופן שהאדם עבר עבירה זו פעם אחת - לא נחשבת למעשה דכתיב 'און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'.'
 - באופן שהאדם עבר עבירה זו שתי פעמים - נחשבת למעשה דכתיב 'הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם'.

◆ האם האוכל בשוק נפסל לעדות:

- לתוס' בתירוץ הראשון - באופן שגזל (אפילו פחות משהו פרוטה או דבר שלא מקפידים עליו) נפסל לעדות ובאופן שלא גזל ואכל לא נפסל לעדות.
- לתוס' בתירוץ השני - באופן שהולך וטועם מכל המוכרים נפסל לעדות ובאופן שלא עושה כך אלא אוכל בשוק לא נפסל לעדות.
- לתוס' בתירוץ השלישי - באופן שאכל סעודה של פת נפסל לעדות ובאופן שלא אכל סעודה של פת לא נפסל לעדות.